

זו עדות טומאה, שבא עד אחד להעיד
שנטמאה באותה סתירה —

וכמה הוא שיעור סתירה? מהו הזמן שבו אם א-ד
היא מתייחדת לאחר הקינוי, אנו חוששין
שנטמאה, ונאסרת לבעלה מספק —

כדי טומאה.

וכמה הוא שיעור טומאה? —

כדי ביאה.

וכמה הוא שיעור ביאה? —

בה ערות דבר, ונאמר להלן "על פי שני
עדים או על פי שלשה עדים יקום דבר".

מה דבר האמור להלן, דוקא עדים שנים —

אף כאן, דוקא עדים שנים⁽¹⁰⁾.

תנו רבנן:

אי זו היא "עדות הראשונה" שאמרה
המשנה? — זו עדות סתירה שהיא תחילת
הטומאה,

ואי זו היא "עדות אחרונה" שאמרה
המשנה? —

שבערוה, הוא רק באופן שמעיד על אשה
זוינתה בשביל שתאסר על בעלה, אבל במעשה
של הנודע ביהודה שכבר יצתה מתחת ידי בעלה,
ואנו דנין להתיר לבעלה את האיסור של מחזיר
סוטתו, שפיר נוכל לומר כיון שאיסור מחזיר
סוטתו אינו חמור יותר משאר איסורין, ומספיק
עד אחד, כדין עד אחד באיסורין. ובשו"ת חמדת
שלמה [אבן העזר סי' ט"ו ס"ק כ"ד] כתב
ליישוב, דרק כשאנו דנין לאוסרה על בעלה חשיב
דבר שבערוה, אבל במעשה של הנודע ביהודה
שבא להתירה ולומר שלא זינתה לא מקרי דבר
שבערוה.

ובעיקר הדבר מאי טעמא איסור סוטה הוי
דבר שבערוה, ואינו נידון כשאר איסורין, נחלקו
בזה האחרונים. דעת רבי עקיבא איגר [שו"ת
חלק א' סי' קכ"ד] כיון דטומאה כתיב בה
כערויות, היא בכלל ערוה ממש, ודעת הנתיבות
המשפט [מובא בשו"ת רעק"א חלק סי' קכ"ה]
שאינן אנו דנין על הנידון שלפנינו אלא על
הסיבה, וכיון שעיקר הנידון הוא על הזנות
שגרמה לה ליאסר על בעלה, זה נחשב לדבר
שבערוה.

10. ומבואר מסוגיין דעדות סוטה הוי עדות על
"דבר שבערוה", ואין דבר שבערוה פחות
משנים. ובנודע ביהודה [מהדורא קמא אבן העזר
סי' י"א] נשאל על אשה שיצא עליה שם רע
זוינתה ועל ידי זה בא תיגר ביניהם, ושאלה
עצה משכנתה מה תעשה, ואמרה לה שתאמר
בפני בעלה זוינתה, כדי שיגרשנה, ותציל נפשה
ממנו. ועשתה כעשתה, וגירשה בעלה, ואח"כ
טענה שהיא לא זינתה, וגם שכנתה הודתה שהיא
נתנה לה עצה זו, וגם היא מעידה עליה שלא
זינתה, וכתב הנודע ביהודה, כיון דעד אחד נאמן
באיסורין, הוא הדין שנאמן להעיד עליה שהיא
טהורה, דבשביל שהבעל לא יעבור על איסור
של מחזיר סוטתו, מספיק עד אחד.

ותמה עליו באבני מלואים [סי' י' סק"ב], הרי
עיקר הדין שאין דבר שבערוה פחות משנים,
נלמד מהפסוק שנאמר בסוטה כי מצא בה ערות
דבר, וילפינן דבר דבר מממון, ואיך עלה על
דעתו לומר שנאמן עד אחד על סוטה כדין עד
אחד באיסורין? וכתבו האחיעזר [חלק א' סי' א'
ס"ק ד'] והקהלות יעקב [בבמות סי' ל"ג] ליישב,
דכל הדין שעדות על סוטה נחשב לדבר

כדי העראה. כשיעור נשיקת אבר באותו מקום⁽¹⁾.

וכמה שיעורה של העראה —

כדי הקפת דקל, כפי הזמן שאדם הולך סביב הדקל, דברי רבי ישמעאל.

רבי אליעזר אומר: השיעור של זמן הסתירה הוא —

כדי מזיגת הכוס כשיעור הזמן שלוקח לערב מים בכוס רביעית מזוג ביין.

רבי יהושע אומר: השיעור של זמן הסתירה הוא —

כדי לשתותו כוס של רביעית.

בן עזאי אומר: השיעור של זמן הסתירה הוא —

כדי כשיעור הזמן שצריך בשביל לצלות ביצה.

רבי עקיבא אומר: השיעור של זמן הסתירה הוא —

כדי לגומעה, לשתות את הביצה.

רבי יהודה בן בתירא אומר: שהשיעור של זמן הסתירה הוא —

כדי לגמוע שתיית שלש ביצים, זו אחר זו.

רבי אליעזר בן ירמיה אומר: השיעור של זמן הסתירה הוא —

כדי כשיעור הזמן של האורג את הבגד

לקשור גרדי נימא, לקשור את החוט שנקרע לו באמצע האריגה.

חנין בן פינחס אומר: השיעור של זמן הסתירה הוא —

כדי שתושיט האשה ידה לתוך פיה, ליטול קיסם להוציא את הקיסם שנמצא בין שיניה.

פלימו אומר: השיעור של זמן הסתירה הוא —

כדי שתושיט ידה לסל ליטול ככר —

אף על פי שאין ראייה לדבר שהוא כשיעור הושטת ידה לסל, בכל זאת מצינו זכר לדבר —

שהרי כתוב במשלי "כי בעד אשה זונה עד ככר לחם". הרי שהפסוק מדמה את ענינה של אשה זונה לככר לחם, ואף שזה לא ראייה גמורה, שהרי הפסוק לא מדבר על הושטת יד, אבל זכר לדבר יש.

שואלת הגמרא:

וכל הני, למה לוי? מדוע התנא האריך וכתב שהשיעור הוא כדי טומאה, כדי ביאה, כדי העראה, כדי שיעור הקפת דקל, הרי היה יכול לכתוב בקצרה, ששיעור סתירה, הוא כשיעור טומאה, ושיעור טומאה הוא כשיעור הקפת דקל.

מתרצת הגמרא:

צריכי —

דאי תנא, אם התנא היה כותב רק כדי טומאה, הוה אמינא שצריך שיעור כדי

1. על פי רש"י, ועי' רש"ש שהעיר דלקמן פליגי [כו ב] אם העראה זו הכנסת עטרה או נשיקה.

כשיעור זמן של טומאה ושל ריצוי, ואח"כ כתב התנא 'כדי ביאה', ובא ללמדנו שמספיק יחוד כשיעור ביאה ולא צריך גם יחוד כשיעור ריצוי. ואח"כ כתב התנא 'כדי העראה' ללמדנו שלא צריך יחוד כשיעור גמר ביאה, אלא מספיק כשיעור העראה.

ועל זה מסיים רבי אליעזר —

וכמה כדי [העראה]? — כדי הקפת דקל⁽²⁾.

שואלת הגמרא:

ורמינהי, סתירה לכך, מהתוספתא —

כתוב בפסוק "ונפתרה", שהאשה נאסרת על ידי סתירה.

וכמה שיעור סתירה, לא שמענו⁽³⁾.

כשהוא אומר, כשהפסוק אומר "והיא נטמאה" —

כיון שהתורה כותבת שהסתירה אוסרתה משום שאנו חוששין שמא נטמאה, הוי אומר, לכך אנו אומרים שהשיעור הוא —

כדי טומאה, כדי ביאה, כדי העראה, כדי חזרת דקל —

טומאתה וארצותה, שלא מספיק כשיעור טומאה בלבד, אלא צריך גם כשיעור צרכי הביאה, וזה כולל גם את הזמן שצריך לדבר על לבה עד שתתרחצ.

קא משמע לן ששיעור טומאה הוא רק כשיעור כדי ביאה בלבד, ואין צורך לחכות שתשהה עמו גם כדי זמן ההתרחצות, כיון שאפשר שכבר דיבר על לבה עוד לפני שנסתרה עמו, ומיד כשנסתרה עמו כבר עשו את מעשה הביאה.

ואי תנא, ואם התנא היה כותב רק כדי ביאה, הוה אמינא כדי גמר ביאה, וצריך שיעור זמן של גמר ביאה.

קא משמע לן שמספיק שיעור זמן שבו היה יכול להיות כדי העראה.

ואי אשמעינן כדי העראה, אפילו אם היה כתוב כדי ביאה וכדי העראה, הוה אמינא כדי העראה וארצותה, הוה אמינא שכדי ביאה פרושו כדי העראה, ואתי למעט שלא צריך כשיעור גמר ביאה, אולם עדיין לא השמענו שלא צריך יחוד כשיעור ריצוי, ולכך —

קא משמע לן כדי טומאה, לכך כתב התנא 'כדי טומאה', שמזה היה משמע שצריך

כשיעור כדי הקפת דקל.

3. ודברי הגמרא, צ"ב מדוע צריך ללמוד מהפסוק ששיעור סתירה הוא כדי טומאה, הרי פשיטא שאם לא שהתה עמו כדי טומאה, אין לנו על מה להסתפק. ויש לומר שבנודע ביהודה [תנינא אבן העזר סי' ק"ס] נסתפק אם צריך שהעדים יראו את כל שיעור הסתירה או

2. והקשה רש"י שעדיין יקשה מדוע לא מספיק לכתוב ששיעור סתירה הוא כדי הקפת דקל, ומתוך רש"י שהתנא צריך לכתוב מה הסיבה של השיעור סתירה, אם הוא בגלל שאנו מסתפקים שמא היה גמר ביאה או שאנו מסתפקים שמא היתה העראה, ולכך כתב שהשיעור הוא לא מחמת הספק של גמר ביאה אלא מחמת הספק של זמן העראה, ועל זה מפרש התנא שהוא

דברי רבי אליעזר.

רבי יהושע אומר: כדי מזיגת הכוס.

בן עזאי אומר: כדי לשתותו.

רבי עקיבא אומר: כדי לצלות ביצה.

רבי יהודה בן בתירא אומר: כדי לגומעה.

שואלת הגמרא:

קסלקא דעתך, היינו הקפת דקל היינו חזרת דקל. שהשיעור של רבי ישמעאל, האומר בברייתא הראשונה כדי הקפת דקל, והשיעור של רבי יהושע האומר בברייתא השניה כדי חזרת דקל, הוא אותו שיעור.

ואם כן יקשה: התם, בברייתא הראשונה, אמר רבי ישמעאל כדי הקפת דקל, ופליג רבי אליעזר עליה ואמר שהשיעור הוא כדי מזיגת הכוס, ומשמע שרבי אליעזר חולק על השיעור של הקפת דקל.

ואילו הכא בברייתא השניה, אמר רבי אליעזר כדי חזרת דקל. וזה כפי השיעור של רבי ישמעאל בברייתא הראשונה, והתם משמע שחולק עליו, ואילו כאן משמע שמודה לו.

מתרצת הגמרא:

אמר אביי: שיעורו של רבי ישמעאל, האומר כדי הקפת דקל, הוא כפי הזמן שלוקח הקפה ברגל סביב הדקל, ושיעורו של רבי אליעזר

שאמר כדי חזרת דקל, הוא כשיעור חזרה ברוח, שהרוח דוחף את ענף הדקל, והוא חוזר למקומו.

ואם כן, דעת רבי אליעזר בברייתא השניה, אינו אותו שיעור זמן כמו הזמן של רבי ישמעאל בברייתא הראשונה.

מסתפקת הגמרא:

בעי רב אשי: מה הכוונה לחזרה ברוח?

כי היכי דאזיל וחדר, אתי. האם הוא כפי הזמן שדוחפת הרוח את הענף וחוזר.

או דילמא, כי היכי דאזיל ואתי וחדר קאי בדוכתיה.

שלא מספיק כפי הזמן שהענף חוזר למקומו, אלא צריך גם כשיעור הזמן שצריך בשביל שהענף ינוח מהנענוע שהרוח נענעתו.

ומסקינן: תיקו.

שואלת הגמרא:

התם, בברייתא הראשונה, אמר רבי אליעזר שהשיעור הוא כדי מזיגת הכוס, הכא בברייתא השניה אמר רבי אליעזר שהשיעור הוא כדי חזרת דקל.

מתרצת הגמרא:

אידי ואידי חד שיעורא הוא. שניהם הם אותו השיעור, כי הזמן שהרוח לוקחת

שיהא לנו ספק על הזנות מחמת הסתירה עצמה, וכל שלא ראו העדים את כל שיעור הסתירה אינה נאסרת, כיון שהזמן שהעדים ראו אותם מתייחדים, אינו זמן של כדי טומאה.

שמספיק שמצאו אותה העדים בסתירה, ואפילו שמיד שבאו העדים הם יצאו, מ"מ כל שיש לנו ספק שמא הם היו שם כשיעור טומאה הם אסורים, ונראה דזה בא הפסוק ללמדינו שצריך

מתרצת הגמרא:

אם כן, רבי יהושע היינו רבי אליעזר, שהרי זה השיעור של רבי אליעזר בברייתא הראשונה, ומה הוסיף עליו רבי יהושע שאמר כדי לשתותו, ובהכרח שכוונתו שצריך גם את השיעור של שתייתו.

שואלת הגמרא:

התם, בברייתא הראשונה, **אמר בן עזאי** שהשיעור הוא **כדי לצלות ביצה**, ואילו **הכא**, בברייתא השניה, **אמר** שהשיעור הוא **כדי לשתותו**.

מתרצת הגמרא:

אידי ואידי חד שיעורא הוא, שאלו שני אופנים של אותו שיעור זמן.

שואלת הגמרא:

התם, בברייתא הראשונה, **אמר רבי עקיבא** שהשיעור הוא **כדי לגומעה**, **הכא**, בברייתא השניה, **אמר** שהשיעור הוא **כדי לצלות ביצה**.

מתרצת הגמרא:

אימא: כדי לצלות ביצה, ולגומעה. (4) שנקט דבריו כהוספה לדברי בן עזאי, שלא מספיק שתסתר כשיעור הזמן של צליית הביצה,

ומחזירה את הענף, הוא אותו שיעור זמן של מזיגת הכוס, ורבי אליעזר רק אמר את השיעור בשני אופנים.

שואלת הגמרא:

התם, בברייתא הראשונה, **אמר רבי יהושע** שהשיעור הוא **כדי לשתותו**.

ואילו **הכא**, בברייתא השניה, **אמר**, שהשיעור הוא **כדי מזיגת הכוס**.

מתרצת הגמרא:

אימא: כדי למזוג ולשתות. כוונת רבי יהושע היא לשיעור הזמן שלוקח למזוג את הכוס ולשתות אותו, ורבי יהושע נקט את דבריו כהמשך לדברי רבי אליעזר, שלא מספיק מזיגת הכוס אלא צריך גם לשתותו.

[ומה שנקט בברייתא השניה מזיגה, ולא נקט שתיה, משום שסתם מזיגה הוא לשתיה, שהרי היין מתקלקל מהמים אם אינו שותהו מיד].

שואלת הגמרא:

ולימא: אידי ואידי חד שיעורא הוא!?

מדוע אנו לא מתרצים שכוונתו של רבי יהושע רק לשיעור מזיגה, אלא שנקט שני אופנים של אותו שיעור זמן, כמו שביארנו לפי רבי אליעזר.

דכיון שכל השיעורים של התנאים שהוזכרו בסוגיא הם שיעורים של העראה, וכיון שזהו שיעורו של העראה, לא הוצרך לכתוב ששיעור סתירה הוא כדי העראה.

אלא שקשה, מה שייך לקבוע בזה הלכה, הרי אנו רואין שכל תנא שיער בעצמו את השיעור

4. הרמב"ם [בפרק א' מהל' סוטה ה"ב] פסק כרבי עקיבא, ששיעור סתירה הוא כשיעור לצלות ביצה ולגומעה. והקשה החפץ חיים [בליקוטי הלכות על סוטה עין משפט אות צ] מדוע לא כתב הרמב"ם שהשיעור הוא כדי העראה, ומתרץ החפץ חיים דס"ל להרמב"ם

אלא צריך שתסתר גם כשיעור הזמן שצריך בשביל לגמוע אותה ולשתותה, שכך היא הרגילות, לשתותה כשהיא חמה, ולא כשהיא רכה.

שואלת הגמרא:

ולימא: אידי ואידי, חד שיעורא הוא!

מדוע אנו לא מתרצים שזה שני אופנים של אותו שיעור זמן, ומנלן שבא להוסיך שצריך כשיעור שניהם.

ומתרת הגמרא:

אם בן, רבי עקיבא, היינו בן עזאי! ומה הוסיף רבי עקיבא על בן עזאי במה שאמר כדי לגמועה, הרי זה אותו שיעור.

ועל כרחך, שכוונת רבי עקיבא שצריך שיעור של כדי לצלות ולגומעה.

שואלת הגמרא:

התם, בכרייתא הראשונה, אמר רבי יהודה בן בתירא שהשיעור הוא כדי לגמוע שלש ביצים, **זו אחר זו. ואילו הכא, בכרייתא השניה, אמר שהשיעור הוא כדי לגומעה.**

מתרת הגמרא:

לדבריו דרבי עקיבא, קאמר.

אין כוונתו לחלוק על רבי עקיבא, אלא לומר תשובה לדברי רבי עקיבא, דקאמר, שרבי עקיבא אמר משעריין בצליאה ובגמיעה,

וכמו שביארנו שצריך כשיעור צליה, כדברי בן עזאי, וצריך גם כשיעור לגומעה, ואמר לו רבי יהודה, מדוע אתה צריך לומר כך, **אימא: שיעור גמיעה לחודה.** תאמר את אותו שיעור בגמיעה בלבד, שהרי שיעור של צליה וגמיעה הוא כשיעור כדי לגמע שלש ביצים **זו אחר זו, דהיינו שזה אותו שיעור של צליאה וגמיעה ביצה אחת:**

למדנו בכרייתא הראשונה:

ר"א בן ירמיה אומר: כדי שיקשור גרדי נימא. —

בעי הסתפק **רב אשי:** האם כוונתו של ר"א בן ירמיה דמרחק ששני הנימין, שנפסקו רחוקים אחד מהשני, וזה לוקח יותר זמן לחברם, או דמקרב שהם ן

חנין בן פינחס אומר ששיעור הסתירה הוא **כדי שתושיט ידה לתוך פיה ליטול קיסם** —

בעי, הסתפק **רב אשי:** האם כוונתו של חנין בן פנחס, דמהדק, שהקיסם הדוק ולוקח יותר זמן להוציאו, או דלא מהדק, ולוקח פחות זמן להוציאו תיקו.

פלימו אומר, ששיעור הסתירה הוא **כדי שתושיט ידה לסל ליטול ככר** —

בעי הסתפק **רב אשי**, האם כוונתו של פלימו דמהדק, שהככר נמצא בדוחק בתוך הסל, ולוקח יותר זמן להוציאו, או דלא מהדק, שמשערין בככר שלא נמצא בדוחק בסל, שלוקח קצת זמן להוציאו.

הערה, אלא זה הלכה של הלכה מהלכות שיעורין, שזה הוא השיעור שבו היא נאסרת אם נסתרה.

של כדי ביאה. ומתריך בחידושי הגרי"ז על הש"ס, שענין השיעור הוא לא רק שבשיעור זמן זה יש לנו מקום להסתפק שמא נטמאה כדי

וכן יש להסתפק: **בחדתא**, האם הסל הוא חדש, שיותר קשה להוציא את הלחם כיון שיוצאין שם חוטי האריגה, או **בעתיקא**, סל ישן, שיותר קל להוציא את הלחם.

וכן יש להסתפק: **בחמימא**, האם כוונתו ללחם שהוא חם וטבעו שנמעך ונשמט מהיד ולוקח יותר זמן להוציאו, או **בקריא**, בלחם קר שקל יותר להוציאו.

ב-ד וכן יש להסתפק: **בדחיטי**, האם זה לחם שעשוי מקמח של חיטים, שיותר קשה להוציאו, או **בדשערי**, בלחם שעשוי משעורים, שיותר קל להוציאו.

וכן יש להסתפק **ברכיכא**, האם זה לחם שנעשה בצורה מרוככת, והוא רך יותר, וממילא יותר קשה להוציאו, או **באקושא**, בלחם קשה, שיותר קל להוציאו כיון שהוא קשה.

ומסקינן: תיקו.

אמר רבי יצחק בר רב יוסף אמר רבי יוחנן

כל אחד ואחד מהתנאים שאמרו מהו השיעור של הסתירה. **בעצמו שיעור**, את השיעור של כדי ביאה של עצמו.

שואלת הגמרא:

והאיכא בן עזאי, דלא נסיב! הרי בן עזאי לא נשא אשה, כיון שנפשו חשקה בתורה, ואיך ידע את השיעור של ביאה.

מתרצת הגמרא:

איבעית אימא, נסיב נשא אשה, ופירש הוה, ואח"כ פרש ממנה.

ואיבעית אימא, מרביה שמייע ליה שכך קיבל מרבו.

ואיבעית אימא, "סוד ה' ליראיו", התגלה לו הענין ברוח הקודש⁽⁵⁾:

דרש רב עזירא —

זמנין, לפעמים אמר לה, דרש את זה משמיה דרבי אמי, וזמנין, ופעמים אמר לה, דרש את זה משמיה דרבי אסי —

כל האוכל לחם בלא נטילת ידים קודם הסעודה, כאילו בא על אשה זונה.

שנאמר — **"כי בעד אשה זונה עד כבר לחם"**. ונדרש הפסוק מסופו לתחילתו, שבשביל כבר לחם האדם מתחייב בעונש, כאילו בא על אשה זונה.

ופריך:

אמר רבא: האי **"בעד אשה זונה עד כבר לחם"**?

"בעד כבר לחם עד אשה זונה" — מויבעי ליה!

אם כן, היה צריך להיות כתוב "בעד כבר לחם עד אשה זונה", שאז משמע שבשביל כבר לחם בלא ברכה יהיה עונשו חמור כעונש אשה זונה, אבל הרי בפסוק כתוב על אשה זונה "בעד", ועל כבר לחם כתוב 'עד', ומשמע להיפך.

אולם כבר כתב בשטמ"ק בשם הרא"ש דלא נתגלה מהו שיעור סתירה האוסרה, אלא נתגלה

5. והקשה המהר"ץ חיות הרי תורה לא בשמים היא, ואיך אפשר לפסוק על פי מה שנתגלה לו,